THE PUBLISHING PRODUCTION OF THE BULGARIANS FROM BANAT REFLECTED IN THE COLLECTIONS OF THE CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY "EUGEN TODORAN" FROM TIMIŞOARA

Kalinca-Andreea Velcsov
PhD Student, University of Bucharest, Librarian, "Eugen Todoran" Central University Library, Timişoara, Political and Social Sciences Library, Communication and Preservation of Collections Department

Abstract: The Romanian Banat is a multicultural space, with great ethnic diversity. In order to meet the multi-ethnic cultural diversity of the Banat region, the libraries represented a promoter of multiculturalism, so that the cultural wealth specific to the place is as well represented through the collections made available. They contain both documents that study and name the local ethnic culture, but also editorial production. The mirroring of the culture through the existing editorial production in the Central University Library "Eugen Todoran" in Timişoara of the community of Bulgarians in Banat is proof of the longevity of this minority in the region, which with the passage of time, through the accumulated cultural wealth and outstanding personalities constitutes a source of knowledge of history local.

Keywords: pavlicheni, Romanian Banat, editorial production, multiculturalism, Bulgarian minority.

Scopul acestui articol are obiective clare, specificate încă din titlu: oglindirea culturii prin producția editorială existentă în Biblioteca Centrală Universitară „Eugen Todoran" din Timişoara a comunității de bulgari din Banat. Un început al cercetării de faţă este stabilirea informaţiilor generale despre minoritatea de bulgari din Banat, printr-un răspuns conturat în dreptul următoarelor întrebări: Cine sunt bulgarii din Banat? Cine sunt personalităţile din această minoritate? Ce a publicat fiecare? Care sunt lucrările de referinţă reprezentative în fiecare caz?

Bulgarii bănățeni (numiți și pavlicheni) sunt o minoritate romano-catolică, locuiesc în această regiune din secolul XVII şi vorbesc un dialect bulgar cu influențe lexicale din germană, maghiară, română și sârbo-croată[1]. Datelor statistice ale recensământului din 2021 arată că în România sunt înregistrați 5975 bulgari, dintre care 3771 bulgari locuiesc în Banatul românesc (judeţele Timiş, parțial Arad şi Caraş-Severin), zona Banatului reprezentând astfel zona cea mai densă de bulgari din populația acestora prezentă în România. Regiunea vizată pentru analiză reprezintă nucleul comunităţii de bulgari din ţară, cu cea mai importantă activitate culturală a acestei etnii.

Ne propunem identificarea personalităţilor marcante din comunitatea de bulgari care s-au născut în regiunea Banatul românesc. Pentru investigarea documentelor privind producţia editorială a bulgarilor din Banat s-au luat în considerare doar documentele regăsibile în cataloagele electronice ale BCUT, deşi totalul documentelor existente aici se ridică la 1.300.000 unităţi. Tipăriturile vizate sunt monografii, dicţionare, enciclopedii, reviste, ziare, teze de doctorat. În urma procesului de identificare a producției editoriale proprie fiecărei minorități existente în regiunea Banatului românesc, cea a bulgarilor ocupă un loc central. Există un bogat material info-documentar pus la dispoziţia cititorilor, atât în limba bulgară, în dialectul local (pavlichean) sau în limba română, ori documente mixte (bulgară şi română sau dialectul pavlichean şi română).

[1] MINORITATEA BULGARĂ 1994. Accesibil la: https://ispmn.gov.ro/node/minoritatea-bulgar-1994, accesat în 16.09.2024.

Etapa principală a studiului a presupus pe de-o parte interogarea cataloagelor bibliotecii după cuvinte-cheie ori subiect, sau confruntarea directă a rafturilor tematice. În ceea ce privește materialul documentar pus la dispoziție de către Biblioteca Centrală Universitară „Eugen Todoran" din Timișoara, au fost selectate personalitățile marcante ale minorității de bulgari și titlurile reprezentative ale acestora. Bulgarii din Banat se pot mândri cu o complexă activitate culturală, ca un efect natural al unei conştiinţe patrimoniale exemplare, pe un fond istoric controversat. De-a lungul timpului această minoritate şi-a îmbogăţit constant legitimitatea pe meleagurile regiunii prin personalităţile talentate în diferite domenii, cele mai edificatoare fiind cele remarcabile în literatură, istorie, pedagogie, muzică. Din publicaţiile personalităţilor etniei bulgare din Banatul românesc, le-am selectat pe cele mai reprezentative.

Rafael Mirciov, născut la 30 martie 1941, în Dudeștii Vechi (localitate anterior numită Beşenova Veche[2]), provenit dintr-o familie de oameni înstăriţi, este o personalitate marcantă a etniei bulgare din Banat. El a contribuit la întregirea istoriei bulgarilor din această zonă, fiind un martor al istoriei locale, trăind experiența bulgarilor bănățeni deportaţi în Bărăgan. După parcurgerea studiilor universitare la București, se reîntoarce în Banat ca profesor la Sânnicolau-Mare, apoi se stabilește în Timişoara în 1971, continuând meseria de profesor la Liceul Energetic din Timişoara[3]. După revoluţia din decembrie 1989, ocazional publică articole şi poezii în ziarul bulgăresc *Naşă Glas*. Lucrările lui de referinţă pentru istoria bulgarilor din Banat cu privire la deportările în Bărăgan ale bulgarilor (între anii 1951-1956) se regăsesc şi în colecţiile BCUT: *Lágera na deportirvanjétu*, monografie apărută în Timişoara în 2001 și *Lágera na deportirvanjétu. Starni ud Baragánsćija Láger - 1951*-1956, ediție bilingvă, cu traducerea în limba bulgară de Ghergulov Gheorghe. Este o monografie de 476 pagini, apărută în 2016 în Timişoara. Personalitatea Rafael Mirciov apare în colecţiile bibliotecii cu amintiri şi povestiri personale incluse şi în înregistrări, în cadrul Bibliotecii de Istorie Orală: Asociaţia Foştilor Deportaţi în Bărăgan Timişoara, Deportarea în Bărăgan, (resursă electronică), sub formă de CD-uri (4 CD-uri), alături de înregistrări ale altor figuri reprezentative bulgărești din Banat, care au ca tematică deportările în Bărăgan ale bulgarilor.

Un rol important în viaţa teatrului de amatori l-a avut Ghergulov Gheorghe. Acesta a scris, a regizat si a tradus piese de teatru, mai ales cu caracter satiric, pentru sărbătorile de Farsang, tradiţie proprie bulgărească. El a fost acela care, împreuna cu învăţătorul Bratilov Ioan și profesoara Ghergulov Maria, au organizat programul cultural pentru evenimentul din anul 1988, când s-au sărbătorit 250 de ani de la stabilirea bulgarilor pe aceste meleaguri. În prezent, personalitatea Ghergulov Gheorghe lucreaza la conservarea cântecelor populare bulgărești împreuna cu un grup de muzicanţi. În BCUT este reprezentat ca traducător al monografiei lui Rafael Mirciov, *Lágera na deportirvanjétu. Starni ud Baragánsćija Láger (1951-1956),* ediţia a 2-a bilingvă, ce cuprinde texte paralele în limbile română şi bulgară.

Prof. dr. Iancu Berceanu, personalitate bulgară actuală, s-a remarcat în educaţie şi geografie. Teza de doctorat cu titlul *Conservare şi promovare identitară la minorităţile etnice din judeţul Timiş, în contextul politicii transfrontaliere a României* (2023) se regăsește în colecția bibliotecii de studii doctorale, iar volumul *Strategiile didactice moderne şi învăţarea eficientă a geografiei* este regăsibilă în colecția de geografie a BCUT. *Monografia localităţii Dudeştii Vechi*, semnată de Ana Ronkov, Ioan Sârbu, Iancu Berceanu, este un amplu studiu de cultură și istorie a localității. Un alt volum, cel al lui Nicolae Markov, *Antologija na banátskata balgarska literatura* (*Antologia literaturii bulgare bănăţene*), a fost tipărit la Editura Mirton, în Timişoara, iar în cele 205 pagini sunt prezentate operele a şase autori de

[2] RONKOV, Ana; SÂRBU, Ioan; BERCEANU, Iancu et.al. *Monografia localităţii Dudeştii Vechi*. Timișoara: Mirton. 2006, p.7.

[3] MIRCIOV, Rafael. Lagărul deportării : pentru familiile de bulgari din Banat : 1951-1956 . Timişoara : Mirton, 1998, p.183.

etnie bulgară. Volumul este însoţit de un bogat studiu introductiv (30 de pagini) referitor la istoria literaturii bulgarilor bănăţeni. Aceeaşi tematică este urmărită în altă lucrare, *Ugledálu za dušata* (*Oglindă pentru suflet*), operă în trei volume. Jurnalistul Ştefan Velciov şi-a lansat volumul *Tesnata putéka* (*Cărarea îngustă*). Cartea, tipărită la editura Mirton din Timişoara, are 155 de pagini, în care sunt cuprinse 22 de texte cu conţinut spiritual, structurate pe 4 capitole.

Castiov Matei, personalitatea bulgară din Banat, traducător şi scriitor la bază, apare în colecţiile BCUT cu volumul *Folclor literar-muzical bănăţean: de sorginte,* o culegere de cântece populare pavlichene din Banat. Este și autorul volumele: *Indezirabil*, un roman apărut în Timişoara, la editura Mirton, și în monografia *La a 275-a aniversare la eveniment istoric un monument himeric lui Nikola Stanislavici (născut Paulićianici.* În această din urmă monografie sunt evocate personalităţi din Dudeştii Vechi (Banat, România). Acelaşi autor publică *La ceasul aniversar de semicentenar (1962-2012) ex Liceul "legendar"!),* o monografie locală care are drept subiect Liceul Teoretic „Sfinţii Kiril şi Metodii” din Dudeştii Vechi, în perioada 1962-2012. *Lumea mea: memorii, reflecţii, mărturisiri, retrăiri,* este o autobiografie a aceluiaşi autor. Tot despre Dudeştii Vechi este *Monografia localităţii Dudeştii Vechi* sau monografia *Palcenete, Pavlikenii* în care autorul povesteşte despre obiceiurile, tradiţiile cultura pavlicheană. *Poveşti adevărate* este o monografie rurală a istoriei localităţii Dudeştii Vechi. *Spre dreptate şi adevăr după suferinţă şi osteneală la o biruinţă finală: „Cetatea ideală”* este monografia care are ca obiect de studiu cadrele didactice şi autobiografiile personalităților din Dudeştii Vechi. *Pavlikeni Beşenoveni: unică comunitate etnică autentică* este un volum în limba română despre pavlichenii din Banat, cu referire la tradiţii şi obiceiuri. *Anecdote şi triste şi hazlii (Dugadijái i l'álni i smeqni)* este o ediţie bilingvă cu texte din cultura şi învăţătura pavlichenilor din Banat.

Markov Miki s-a remarcat ca scriitor în *Banatsći balgarsći prikazći*[4]; acesta publicând şi în publicația *Náša glás*[5], ziar bulgăresc timişorean (*Glasul nostru*), cea mai longevivă publicaţie a bulgarilor bănăţeni. Cu subtitlul *Ziar bulgăresc bănăţean pentru cultură, ştiinţă şi economie*, publicația este destinată bulgarilor bănăţeni din România şi de peste hotare. Este sigura publicaţie în limba bulgară din România. Majoritatea articolelor sunt scrise în limba bulgarilor bănăţeni şi în limba bulgară literară, dar există, aproape în fiecare număr, şi articole în limba română; *Literaturna miselj*[6] („Gând literar”) este publicația minorității bulgărești care conține știri, probleme și noutăți despre culturalitatea bulgărească a Uniunii Bulgare din Banat U.B.B.R și a bulgarilor ca minoritate.

Remarcăm astfel bogăţia culturală a acestei etnii remarcabile în regiunea Banatului românesc, care a convieţuit împreună cu românii în înţelegere şi prosperitate, fiind împreună martori la istoria controversată.

Concluzii:

Producția editorială existentă în Biblioteca Centrală Universitară „Eugen Todoran” din Timișoara care atestă contribuția personalităților din cadrul minorității de bulgari reprezintă un studiu care poate fi continuat. Există un mare volum de tipărituri în colecţiile constituite ca Depozit Legal al bibliotecii care încă nu au fost descrise în cataloagele electronice, prin urmare nu se poate realiza o interogare online a acestora ci doar fizică. De

[4] MARKOV, Miki. *Banatsći balgarsći prikazći*. vol.2. Timișoara: Mirton. 2009, p.6.
[5] NÁŠA GLÁS. Accesibil la: https://www.flickr.com/photos/32723701@N04/3056363536, accesat la 15.10.2024.
[6] LITERATURNA MISELJ. Accesibil la: https://www.facebook.com/media/set/?set=a.868536769838150.1073741828.131240470234454&type=3&_rdr, accesat la 15.10.2024.

asemenea colecţiile de documente audio din Biblioteca de Istorie Orală reprezintă o sursă justă de cercetare a subiectului precum şi documentele Colecţiei Deportaţi în Bărăgan.[7]

BIBLIOGRAPHY

COLECŢIA DEPORTAŢI ÎN BĂRĂGAN 1951-1956. Accesibil la: deportatiinbaragan.ro sau bcut.ro/deportatiinbaragan, accesat la 15.10.2024.

LITERATURNA MISELJ. Accesibil la: https://www.facebook.com/media/set/?set=a.868536769838150.1073741828.131240470234454&type=3&_rdr, accesat la 15.10.2024.

MARKOV, Miki. *Banatsći balgarsći prikazći*. vol.2. Timișoara: Mirton. 2009.

MINORITATEA BULGARĂ 1994. Accesibil la: https://ispmn.gov.ro/node/minoritatea-bulgar-1994, accesat în 16.09.2024.

MIRCIOV, Rafael. *Lagărul deportării : pentru familiile de bulgari din Banat : 1951-1956*. Timişoara: Mirton, 1998.

NÁŠA GLÁS. Accesibil la: https://www.flickr.com/photos/32723701@N04/3056363536, accesat la 15.10.2024.

RONKOV, Ana; SÂRBU, Ioan; BERCEANU, Iancu et.al. *Monografia localităţii Dudeştii Vechi*. Timișoara: Mirton. 2006.

[7]COLECŢIA DEPORTAŢI ÎN BĂRĂGAN 1951-1956. Accesibil la: deportatiinbaragan.ro sau bcut.ro/deportatiinbaragan, accesat la 15.10.2024.